



PISM | POLSKI INSTYTUT SPRAW MIĘDZYNARODOWYCH
THE POLISH INSTITUTE OF INTERNATIONAL AFFAIRS

BIULETYN

Nr 106 (1679), 8 sierpnia 2018 © PISM

Redakcja: Sławomir Dębski • Bartosz Wiśniewski • Rafał Tarnogórski
Katarzyna Staniewska (sekretarz redakcji)

Karolina Borońska-Hryniewiecka • Anna Maria Dyner • Aleksandra Gawlikowska-Fyk
Sebastian Płóciennik • Patrycja Sasnal • Justyna Szczudlik • Marcin Terlikowski • Tomasz Żornaczuk

Znaczenie współpracy z Chinami dla Białorusi

Anna Maria Dyner

Władze Białorusi przypisują istotne znaczenie stosunkom z Chinami jako możliwości swego rozwoju gospodarczego i wzmocnienia pozycji międzynarodowej. W inicjatywie Pasa i Szlaku upatrują możliwość rozwoju parku technologicznego „Wielki Kamień” pod Mińskiem oraz infrastruktury transportowej, centrów spedycyjnych i logistycznych. Choć relacje z Chinami mogą mieć niekorzystne konsekwencje gospodarcze, dają szansę na wzmocnienie współpracy transgranicznej Białorusi z Polską i Unią Europejską.

Relacje polityczne. Dla Białorusi Chiny stają się coraz ważniejszym partnerem politycznym i gospodarczym, a władze obu państw prowadzą intensywny dialog. Prezydent Aliaksandr Łukaszenka regularnie jeździ do Chin, a Białoruś odwiedzają chińscy urzędnicy wysokiego szczebla i przedstawiciele mediów. W 2015 r. w czasie oficjalnej wizyty przewodniczącego Komunistycznej Partii Chin Xi Jinpinga w Mińsku oba państwa podpisały umowę o przyjaźni i współpracy, a rok później, w trakcie oficjalnej wizyty Łukaszenki w Pekinie, deklarację o strategicznym partnerstwie. W 2017 r. Chiny i Białoruś powołały stałą grupę ds. walki z międzynarodowym terroryzmem, ruchami ekstremistycznymi oraz separatyzmem wewnętrznym, co świadczy o zbliżonym postrzeganiu zagrożeń bezpieczeństwa. Dodatkowo w 2018 r. zawarły umowę o ruchu bezwizowym (wejście w życie w sierpniu br.).

Białoruskie władze aktywnie angażują się w chińską inicjatywę Pasa i Szlaku. Widzą w niej szansę na wzmocnienie pozycji politycznej Białorusi jako istotnego partnera Chin w Europie Wschodniej oraz na pozyskanie chińskich inwestorów. Jest to też próba częściowego uniezależnienia się politycznego i gospodarczego od Rosji – Białoruś liczy na pozyskanie w Chinach ważnego protektora na arenie międzynarodowej.

Z kolei Chiny postrzegają Białoruś jako ważnego członka Euroazjatyckiej Unii Gospodarczej, w którym inwestycje mogą ułatwić chińskim firmom wchodzenie na rynki pozostałych państw członkowskich.

Współpraca gospodarcza. Białoruś zabiega o pozyskanie chińskich inwestycji w sektorach przemysłowym i rolnym, a także o wzrost eksportu do ChRL. Liczy przede wszystkim na sprzedaż żywności, zwłaszcza że Rosja – dotychczasowy główny rynek jej zbytu – planuje ograniczyć import. Pierwsze sukcesy Białoruś już odniosła – jako jak dotąd jedyny kraj ze Wspólnoty Niepodległych Państw otrzymała prawo eksportu do ChRL wołowiny. Jednakże dane białoruskiego Narodowego Komitetu Statystycznego dowodzą, że to przede wszystkim Chiny zwiększyły sprzedaż swoich towarów, których udział w imporcie Białorusi wzrósł z 4,8% w 2010 r. do 8% w 2017 r. W tym okresie wielkość sprzedaży do Chin utrzymywała się w przedziale 1,2–2,9% całości białoruskiego eksportu. Ich ogólny udział w handlu zagranicznym Białorusi zwiększył się z 3,6% do niemal 5%. Tym samym Chiny stały się czwartym partnerem Białorusi, po Rosji (49,7%), Ukrainie (6,6%) i Wielkiej Brytanii (5,8%; udział UE w białoruskim handlu zagranicznym wynosi ponad 34%). Także chińskie inwestycje w ciągu ostatnich trzech lat wzrosły z 70 mln dol. do 180 mln dol.

Wartość kredytów udzielonych przez ChRL Białorusi wynosi ok. 5 mld dol. Rosnące zadłużenie zagraniczne – obecnie ok. 37% PKB (16,4 mld dol.), wobec mniej niż 7% PKB w 2006 r. – staje się jednak coraz większym obciążeniem dla białoruskiego budżetu. Tylko w 2018 r. Białoruś powinna oddać zagranicznym pożyczkodawcom ok. 3,7 mld dol., z czego Chinom 560 mln dol. Ponadto chińskie inwestycje

często przyjmują formę kredytów z gwarancjami państwowymi. Zwiększają białoruski dług publiczny i przenoszą jego obsługę na Białoruś, co stanowi czynnik wysokiego ryzyka dla tamtejszej gospodarki.

Jednocześnie w ciągu ostatnich czterech lat Chiny stały się jednym z najważniejszych donatorów pomocy technicznej dla Białorusi – obecnie realizowane są projekty (m.in. budowy domów socjalnych i rozbudowy szpitala w Mińsku) o łącznej wartości ok. 150 mln dol. Dodatkowo w 2018 r. mają jej udzielić ok. 120 mln dol. bezzwrotnej pomocy przeznaczonej na realizację czterech projektów biznesowych w parku technologicznym „Wielki Kamień”.

„Wielki Kamień” został utworzony w 2012 r. jako specjalna strefa ekonomiczna mająca przyciągnąć zagraniczne firmy działające w obszarze nowoczesnych technologii (zlokalizowane są tam przedstawicielstwa 33 przedsiębiorstw z 8 państw). Białoruś i ChRL uznają go za sztandarową inwestycję mającą zintensyfikować ich współpracę gospodarczą. Rozwój parku napotyka jednak wiele problemów, mimo że białoruskie władze zaoferowały Chinom możliwość inwestycji w ok. 20 firm z branży chemicznej i maszynowej. Jednym z ważniejszych są odmienne oczekiwania obu stron wobec funkcjonujących tam podmiotów. Dla Białorusi ciągle ważne jest utrzymanie zabezpieczeń socjalnych i zapewnienie stabilności produkcji w firmach w „Wielkim Kamieniu”, natomiast Chińczycy kierują się rachunkiem ekonomicznym i dążą do ograniczania kosztów działalności.

Współpraca wojskowa. Umowę o współpracy wojskowej Białoruś i Chiny podpisały w 2010 r. i od tamtego czasu znacząco zwiększyły kooperację w tej sferze. Jej najważniejszym rezultatem było zaprojektowanie i wyprodukowanie przez firmy zbrojeniowe obu państw nowoczesnych wieloprowadnicowych wyrzutni raketowych Polonez, które weszły do białoruskiego uzbrojenia w 2016 r. Obecnie zasięg systemu wynosi ok. 300 km, a wyrzutnie wyposażone zostały w białoruskie rakiety oparte na chińskich projektach. Z chińskimi firmami zbrojeniowymi współpracują też najważniejsze białoruskie przedsiębiorstwa tej branży, jak Mińska Fabryka Ciągników Kołowych (MZKT) czy produkujący sprzęt optoelektroniczny Peleng. China Aerospace Science dla potrzeb Białorusi zbudowała pierwszego satelitę telekomunikacyjnego, który w styczniu 2016 r. został wystrzelony na orbitę. W 2017 r. ChRL udzieliła Białorusi bezzwrotnej pomocy wojskowej (głównie w postaci sprzętu) w kwocie 4,5 mln dol.

W ostatnich latach jednostki obu armii brały udział w ćwiczeniach sił specjalnych w Chinach i na Białorusi. Ponadto 3 lipca br. w paradzie wojskowej zorganizowanej w Dzień Niepodległości Białorusi po raz pierwszy wzięli udział chińscy żołnierze. Oba państwa będą też poszerzać istniejącą współpracę w przygotowaniu bojowym żołnierzy oraz w sferze kształcenia wojskowego (chińscy oficerowie od kilkunastu lat studiują m.in. w Akademii Wojskowej Republiki Białorusi, a białoruscy na wojskowych uczelniach w Chinach). O znaczeniu współpracy wojskowej świadczy też to, że nowo mianowany minister obrony ChRL Wei Fenghe jako cel drugiej zagranicznej wizyty (pierwszą złożył w Rosji) wybrał Białoruś.

Wnioski. Dla białoruskich władz współpraca z Chinami stanowi jeden ze sposobów na zwiększenie niezależności politycznej, gospodarczej, ale też wojskowej. Wskazuje, że Białoruś dąży do dywersyfikacji kierunków polityki zagranicznej. Jednak biorąc pod uwagę to, że Chiny w innych państwach zmierzają do realizacji jedynie swoich interesów gospodarczych, oraz odległość geograficzną obu państw, trudno oczekiwać, że kooperacja ta okaże się alternatywna dla relacji Białorusi z Rosją, czy nawet z UE, i znacznie przynosić znaczące korzyści.

Państwa UE, także Polska, coraz częściej postrzegają chiński model zaangażowania kapitałowego i inwestycyjnego (pełna kontrola nad inwestycją, w tym dostęp do infrastruktury krytycznej) jako czynnik ryzyka dla gospodarki i bezpieczeństwa. Coraz większym problemem, również dla Białorusi, jest rosnący deficyt w handlu z Chinami, niemniej UE i Białoruś muszą brać pod uwagę, że intensywność obrotów towarowych zostanie utrzymana. Nasili to działania ChRL zmierzające do zwiększenia eksportu drogą kolejową, co może przełożyć się na wzrost liczby pociągów towarowych z Chin do Europy przez Białoruś i Polskę. Będzie to wymuszało większą kooperację obu państw w zakresie rozbudowy infrastruktury kolejowej, przeładunkowej (dotyczy to zwłaszcza terminalu w Małaszewiczach) i budowy intermodalnych przejść granicznych. O środki na ten cel mogą aplikować w ramach programu Polska–Białoruś–Ukraina 2014–2020. Białoruś może także wykorzystać współpracę w euroregionach czy programie Eastern Partnership Territorial Cooperatio¹. Intensyfikacja białoruskich kontaktów z Chinami może doprowadzić do wzmocnienia współpracy transgranicznej między Białorusią i UE.

¹ Więcej: A. Skorupska, *Współpraca transgraniczna – szansa wzmocnienia Partnerstwa Wschodniego*, „Biuletyn PISM”, nr 4 (1577), 8 stycznia 2018 r., www.pism.pl.